

Misjon og u-hjelp

AV KJELL NORDSTOKKE

Debatten om forholdet mellom misjon og u-hjelp flammert kraftig opp i 1983. Bakgrunnen var at NORAD gjennomførte en evaluering av fire utviklingsprosjekt norsk misjon har ansvar for i Latinamerika. Alt før evalueringen kom i stand, var det visse forpostfektninger i og med at man fra misjonens side var skeptisk til noen av de sosialantropologiske innfallsvinklene til undersøkelsen. Da de kritiske konklusjonene fra evalueringsteamet ble kjent i juni, så avisene muligheten for godt stoff midt i agurktiden, og rapporten ble vist en mediamessig oppmerksomhet ingen kunne forestille seg på forhånd.

Alt dette gjorde klimaet vanskelig for saklig meningsutveksling om de resultatene evalueringsteamet var kommet fram til. I stedet ble debatten i beklagelig stor grad preget av skyttergravstaktikk og adskillig frustrasjon var å spore på begge sider. Misjonens folk følte seg urettferdig behandlet og de pekte på misjonens egenart som de mente evalueringen hadde underkjent. Kritikerne hadde på sin side vansker med å få lydhørhet for det fundamentale spørsmål de hadde reist om konflikten mellom bistandsmidler og kulturpåvirkning, og kanskje enda viktigere: om de uoversiktelige følger det får for en misjonsbevegelse når den plutselig får adgang til betydelige offentlige u-hjelpsmidler.

I kjølvannet av denne konfrontasjonen kom så rammeavtalen mellom NORAD og Norsk Misjonsråd hvor 181 millioner kroner er stilt til disposisjon for utviklingsprosjekt i misjonens regi for en periode på tre år.

Det er fristende å tolke denne avtalen som en uforbeholden tillits-erklæring til norsk misjon og en tilsvarende smekk på fingeren til evalueringsteamet. Men de faktiske forhold gir neppe grunn til denne tolkningen. Avtalen var nemlig på det nærmeste klar før evaluering rapporten ble kjent, og selv med de mest kritiske øyne er det vanskelig å tolke rapporten slik at den skulle stille avgjørende spørsmål ved misjonens berettigelse til å ha ansvar for bistandsmidler helt prinsipielt. Kritikken går i retning av en justering av noen av de

evaluerte prosjektene og en dialog for å komme fram til en bedre forståelse av hvordan bistanden bør gis. Men kritikken er også gitt i tilknytning til klar anerkjennelse og respekt for misjonen.

Har så evalueringsrapporten ført til denne ønskede dialogen? Det er dessverre vanskelig å finne noe som klart tyder på det, men så er det heller ikke lett å stille spørsmålsteget når man forsvarer seg i skyttergravene.

Ikke desto mindre har debatten så langt gitt oss en viss innsikt i det dilemmaet både NORAD og misjonen befinner seg. La meg liste opp noen av disse punktene som viser dilemmaet:

1. Ingen bistand er verdinøytral. Selv når bistanden gis uten at det stilles betingelser til mottakernes tro, rase og politiske oppfatning, vil hjelpen aldri bli fargeløs og nøytral. Selv ikke NORADs egen prosjektvirksomhet forsøker å gi inntrykk av det. Når kvinner og barn gjøres til prioriterte målgrupper for bistanden, forkynnes verdier og klare standpunkt, kanskje vel så påtrengende og ubehagelig for mottakeren som når misjonslegen har en bunke bibler liggende et sted i klinikken. Den dårligste løsning NORAD kan finne på det dilemmaet er å stemple religiøs fargelegging som det eneste utilbørlige. En slik løsning er dårlig fordi den stigmatiserer religionen i forhold til alle andre kulturfaktorer, og dessuten er den uholdbar fordi den «ikke-religiøse» holdning mange u-hjelpere representerer, sikkert oppleves like pådyttende og misjonerende som noe annet av dem som mottar bistanden. Det er anerkjent hos oss at private organisasjoner representerer verdifulle ressurser i forhold til u-hjelpen, og det ville være urimelig å stille slike betingelser ved denne anerkjennelsen som faktisk måtte innebære underkjennelse av organisasjonenes egenart, spesielt hvis dette bare rammer de religiøse organisasjonene.
2. Det har bygget seg opp en myte i mange kretser her til lands om at «misjon er den beste u-hjelp». Det er utvilsomt dels takket være denne myten at reaksjonen på evalueringsrapporten ble så overraskende stor. Misjonens dilemma består for en stor del i at det er fristende å spekulere i denne myten som gir hardt tiltrengte midler og alminnelig anerkjennelse. Det er ikke lett å gå ut offentlig og si at u-hjelp er komplisert og vanskelig, selv for misjonærer. For det er nemlig realiteten. Den innsikten skal aldri føre til at misjonærenes arbeidsvilje, idealisme, nøysomhet, innlevel-

se i det lokale miljø og alle disse andre positive menneskelige forutsetningene undervurderes. Men de må settes i forhold til den komplekse sosiopolitiske, kulturelle og teknisk faglige virkelighet ethvert utviklingsprosjekt må forholde seg til. Det er ikke gitt at misjonærene er gode utviklingsagenter fordi om de er gode misjonærer, For det første fordi de mangler utdanning til det. Problemet er ikke bare den tekniske utdanning en agronom eller sykepleier kan ha med seg fra Norge, men langt mer forståelsen for de prosessene som er i gang i samfunnet, hva skaper integrasjon og deltakelse i utvikling og hva fører til avhengighet og ujevn fordeling av godene? Det avgjørende ved et prosjekt er ikke hvor billig det har vært å administrere eller hvilke statistiske bedrifter det kan vises til. Tvertimot er spørsmålet om effekten i lokalsamfunnet, og da kan det hende at det mest fotogene og tilsynelatende vellykkede prosjekt i virkeligheten har ført til passivitet og avhengighet.

Disse to punktene skulle gi NORAD og misjonen adskillig å samtale om, og la det stå fast: ingen av partene går fri de grunnleggende spørsmålene det her er tale om.

Men i tillegg til dette har misjonen et tredje problem som det må komme til rette med: Hvor mye offentlige u-hjelpsmidler kan misjonen forvalte og samtidig fortsatt være misjon? Det er ikke uproblematisk dersom misjonen opptrer som ren operatør av utviklingsprosjekter. Både i forhold til de unge kirkene på misjonsmarken, men også overfor menighetene i Norge vil misjonens egenart og mandat bli satt på spill dersom en dominerende del av budsjettene øremerkes for utviklingshjelp og en stor del av «misjonærene» like så gjerne kunne vært ansatt i firmaer spesialisert i u-hjelp. Dette spesielle dilemmaet er kanskje det farligste for misjonen, svaret på det er først og fremst teologisk og missiologisk.